

ד

ארהלה של תורה

שבט ה'תשפ"ו | נערך ויוצא לאור ע"י ישיבת חסידי חב"ד ליובאוויטש צפת עיה"ק

במה לענייני לימוד התורה אליבא דהלכתא

עיונים בהלכה \ סוגיות הלכתיות שנדונו בכולל הרב מנחם מענדל הראל - ראש הכולל

דבר מלכות \ פנינים מדברי כ"ק אד"ש מה"מ במעלת הלימוד והיגיעה בתורה

רכישת מוצרי מזון בשבת ע"י גוי

שאלה: האם מותר לבקש מגוי במהלך השבת לקנות בחנות מזון או שתייה לצורך סעודת השבת, תוך שימוש בכספו ופירעון החוב אליו לאחר השבת?

תשובה: הדבר אסור. איסור זה תקף גם אם הבקשה נעשתה בערב שבת. כלומר: אין לומר לגוי מראש שיבצע את הקנייה במהלך השבת לצורך הסעודה. הדרך המותרת להשיג מצרכים בשבת, היא להביאם מהחנות בשבת מבלי להזכיר למוכר את סכום התשלום, ואת התשלום עצמו יש לפרוע לאחר צאת השבת.

כמו כן, דבר מאכל או משקה, שבלעדיו לא ניתן לערוך את סעודת השבת, מותר שהגוי יביאנו למרות שאין ערוב (במקום שאין רשות הרבים דאורייתא), מאחר והוא שבות דשבות לצורך מצוה.

הרחבת הביאור: כתב הרמב"ם ריש פרק ו' מהלכות שבת אסור לומר לגוי לעשות לנו מלאכה בשבת, אף על פי שאינו מצווה על השבת, ואע"פ שאמר לו מקודם השבת, ודבר זה אסור מדברי סופרים כדי שלא תהיה שבת קלה בעיניהן ויבואו לעשות בעצמן. וכתב ההגהות מימוניות (סק"ב) "אסור ליתן לנכרי מעות בע"ש שיקנה לו למחר ביום השוק, כי יש שליחות לנכרי לחומרא. . . ויש למצא היתר לומר לנכרי קח לך מעות וקנה חפץ פלוני לעצמך ואם אצטרך אקחנו ממך". רבינו הזקן פסק דברים אלו להלכה (סי' שז ה"ט) "במקום שיום השוק הוא בשבת, אסור ליתן מעות לנכרי מערב שבת שיקנה לו חפץ פלוני. . . שהרי זה כאילו אמר לו בפירוש לקנות בשבת". לאידך "מותר לומר לנכרי, הילך מעות בהלוואה וקנה בהם לעצמך חפץ פלוני. . . ואקחנו ממך אחר השבת". וכתב המשנ"ב על פי ה"ט לא ינהה הישראל ממנו באותה השבת, וכשקונה דברי מאכל יש להחמיר, דמסתמא כוונת הגוי שיהנה מיד. ובפסק"ת כאן הביא משו"ת מהרש"ג (ח"א סי' ל"ט) שם מחלק ומבדיל בין מלאכה דרבנן הנעשית ע"י נכרי (שהתירוהו במקום הפ"מ וצורך גדול), לבין מסחר ומשא ומתן בממונו של היהודי ע"י נכרי בשליחותו של היהודי (שאסורוהו בכל ענין), דכל שהמעות של ישראל, הנכרי רק מעשה קוף בעלמא עביד, והוי כאילו הישראל עושה בעצמו להעביר המעות ליעדן. לכן אין כל צד היתר שהגוי יקנה שליחות הישראל ועבורו דבר מה בשבת ועוד שיהנה מקניה זו בשבת.

אבל, ליקח דבר מאכל מהחנות ללא הזכרת עניין מקח וממכר (רק שישלם אחר השבת), מצד הדין דבר זה מותר גם לישראל (כפי שנפסק בשולחן ערוך אדה"ז סי' שו"ד, סי' ש"ז ס"כ, סי' שכ"א, ג' "שמות" ליקח מהחנווני מוצרים שיש בהם צורך השבת, רק שלא יזכיר לו סכום מעות, ויפרע לו אחר השבת). וודאי שמותר שהגוי יביא עבור היהודי בשבת.

אלא שבזה מסתעף נידון נוסף והוא הבאת המאכלים במקום שאין ערוב, בזה פסק אדה"ז (סימן שכה סט"ז) "ועכשיו נהגו העולם היתר אפילו לכתחלה לומר לנכרי להביא שכר או שאר דברים שהם צורך השבת דרך כרמלית ויש שלמדו עליהם זכות לומר שצרכי שבת חשובים הם כדבר מצוה שהתירו בו שבות דשבות כמו שנתבאר בסי' ש"ז וצריכים הם להזהר שלא ליתן הכלי ליד הנכרי וגם שלא ליקח מידו כמו שנתבאר שם וגם שלא ליתן מעות לנכרי כמ"ש בסי' תקי"ז (ומכל מקום אין להקל אלא בשכר וכיוצא בו מהדברים הצריכים בשבת צורך גמור שאי אפשר להיות בלעדם אלא בדוחק קצת אבל דברים שאין צריך כל כך כגון פירות ומיני תבשילים יתירים וכיוצא בהם אינן נקראים דבר מצוה).

לימוד הרמב"ם שייך לכל אחד ואחת מישראל

לימוד הרמב"ם (והלימוד התורה בכלל) שייך הן לאנשים והן לנשים: ובהקדמה - שבמתן תורה קדמו נשים לאנשים, שנאמר "כה תאמר לבית יעקב", "אלו הנשים", ואח"כ "ותגיד לבני ישראל", "האנשים".

ובנוגע לענייננו: ישנם ריבוי ענינים בתורה שגם נשים חייבות ללמוד כפסק-דין אדמו"ר הזקן בהלכות תלמוד תורה "גם הנשים חייבות ללמוד הלכות הצריכות להן לידע אותן. . . וכל מצוות עשה שאין הזמן גרמא, וכל מצוות לא תעשה כו'". ומכיון שכן, שייכות אף הן ללימוד הרמב"ם, ועל-כל-פנים בספר המצוות.

לימוד המצוות שחיובן תמידי לכל

ובמיוחד העניינים שנתבארו בספר המדע, הלכות יסודי התורה וכיוצא בזה, שהרי עניינים אלו קשורים עם מצוות אמונת השם ויחודו ואהבתו ויראתו כו' ("היאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן כו', "אינו אוהב הקב"ה אלא בדעת שידעהו" (שש המצוות שחיובן תמידי (כמובא בהקדמת ספר החינוך), שהנשים חייבות בהן כאנשים.

ומכיון שכן, צריכות גם הנשים לעסוק בכל הקשור ללימוד הרמב"ם נוסף על השפעתן על האנשים והבנים (על-דרך מאמר רבותינו ז"ל "נשים במאי זכיין כו'"), גם בנוגע ללימוד שלהן, וכמו כן בנוגע לפעולה על שאר נשים בישראל, ובודאי יכולות לפעול בענין זה בהצלחה מרובה. וכפי שרואים במוחש באותם מקומות שבהם עסקו הנשים בענין זה שהצליחו לפעול גדולות ונצורות.

העסק בלימוד בימים בהם תרבה הדעה והחכמה

ויהי רצון שע"י ההוספה בלימוד הרמב"ם (ובלימוד התורה בכלל) נזכה בקרוב ממש ל"אותן הימים (שבהם) תרבה הדעה והחכמה כו' שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה'", ועד כדי כך, ש"לא ילמדו עוד איש את רעהו גו' כי כולם ידעו אותי" וכפי שמבאר הרמב"ם בפרטיות יותר בסיום וחותם ספרו: "לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד. . . ושיגו דעת בוראם כפי כח האדם, שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

וכמדובר לעיל שבענין זה ישנם ב' דרגות: (א) "שיגו דעת בוראם כפי כח האדם", היינו, בחי' האלקות כפי שבאה בגדרי השכל, (ב) "כמים לים מכסים" - בחי' האלקות שלמעלה מגדרי השכל (בדוגמת המים המכסים את קרקעית הים), היינו, שגם בחי' האלקות שלמעלה מגדרי השכל באה באופן של השגה.

כאשר "הכל ידעו אותי", באיזה עניין תהיה האמונה

אמנם, גם לעתיד לבוא יהיה ענין של אמונה בבחינה נעלית יותר לאין קץ, כמבואר במאמרי אדמו"ר הזקן בענין דעת ואמונה, שהעניינים שהם עכשיו באופן של אמונה, יתגלו לעתיד לבוא באופן של ידיעה, "כדכתיב ומלאה הארץ דעה, פי' הארץ היא האמונה. . . המדרגה התחתונה. . . נעוץ תחלתן בסופן. . . אמונה זו תהי' מלאה דעה, שתהי' בבחינת הכרה והרגשה וכאלו רואה כו'". "כמים לים מכסים, היינו עלמא דאתכסא שהוא סובב-כל-עלמין. . . יומשך גילוי זה בארץ שהיא עלמא דאתגליא, והיינו שמה שעכשיו הוא בחינת סובב-כל-עלמין יומשך לעתיד בגילוי להיות ממלא-כל-עלמין", "ואז יומשך להיות בחינת סובב ממדרגות עליונות יותר", שבהם יהי' ענין האמונה.

אורח של תורה

לכשיבנה בית המקדש - אביא חטאת שמינה

הגה"ח הרב מנחם הכהן שי' כהן

רב קהילת חב"ד בית מנחם באר שבע, ומרבני מכון הלכה חב"ד

א

חייב קרבן חטאת בזמן הזה

אדם העובר בשוגג על איסורי שבת וכדומה, עליו להקריב קרבן חטאת. כיום שאין בית מקדש אין באפשרותנו להקריב קרבנות, והכפרה נעשית על ידי תשובה בלבד.

השאלה היא, האם אי הבאת הקרבן היא מוחלטת או זמנית. כלומר, האם המציאות בה אין אפשרות להקריב קרבנות פוטרת לחלוטין מחיוב הקרבן, או שהפטור הוא רק כל עוד לא נבנה בית-המקדש וברגע שיבנה – יחוייב כל אחד להביא קרבנות על כל החטאים בהם נכשל בעבר?

ישנה כאן שאלה כפולה: ראשית, האם כשיבנה בית המקדש נצטרך להקריב קרבן חטאת על העבירות שעברנו בזמן הגלות? ושנית, במידה ונצטרך להקריב קרבנות על החטאים בזמן הגלות, האם לשם כך עלינו לערוך כבר עכשיו רשימה מסודרת על מנת שנדע כמה קרבנות להביא ועל אילו חטאים?

לכאורה, קיימים מקורות מפורשים המצדדים שאכן בבניין בית המקדש נצטרך לשוב ולכפר בהבאת קרבן, ואף צריך לרשום זאת כבר עכשיו. הגמרא¹ מספרת על רבי ישמעאל בן אלישע, שקרא לאור הנר בשבת ונכשל בטעות בהטיית הנר, "וכתב על פינקסו: אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי נר בשבת. לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה".

כך גם נאמר במסכת יומא²: "אמר רבי אלעזר: האוכל חלב בזמן הזה צריך שיכתוב לו שיעור. שמא יבוא בית דין אחר וירבה בשיעורין". ומפרש רש"י: "האוכל כזית בינוני אל יכתוב 'מחוייבני חטאת', אלא יכתוב 'כזית בינוני אכלתי', שמא יבוא בית דין ויפטרנו מקרבן, ונמצא מביא חולין לעזרה".

מתוך שני המקורות הללו אנו לומדים, שגם אדם שחטא בזמן הזה מחוייב להביא קרבן חטאת כשיבנה בית המקדש, ולכן עליו לכתוב לעצמו את החטא שעבר עליו, כדי שיהי' ביכולתו להביא קרבן.

כך גם פוסק השל"ה³: "באם יודמן לאדם בשוגג איזה חטא שחייב עליו קרבן, ירשום אותו בפנקסו להיות לו לזכרון, אולי יזכה לבנין בית המקדש ואז יביא הקרבן. וכן מצינו ברבי ישמעאל בן אלישע שקרא והטה וכתב בפנקסו אני ישמעאל קריתי והטיתי ולכשיבנה ביהמ"ק אביא חטאת שמינה".

ובשו"ת 'יד אליהו'⁴ כתב בתשובה לשאלה אם דברי בעל השל"ה שייכים לכל אדם או רק למי שמוחזק בחסידות כרבי ישמעאל וכדומה? "תשובה: הדין דין אמת, וצריך כל אדם מצד הדין לעשות כן" ומביא ראיות מהגמרא, וגם מאריך מה בדיוק צריך לרשום.

אמנם בהמשך נראה כי העניין אינו פשוט כלל וכלל.

ב

רשימה אישית של חטאות, האומנם?

מקודם הבאנו את דעת המצדדים לומר כי אדם שחטא בזמן הזה מחוייב להביא קרבן חטאת כשיבנה בית המקדש, ולכן עליו לכתוב לעצמו את החטא שעבר עליו, כדי שיהי' ביכולתו להביא קרבן.

אולם, הרבי מלך המשיח כותב כי לאורך הדורות לא נצפתה הנהגה של רישום חיובי חטאת בעם ישראל – לא אצל גדולי ישראל ולא אצל פשוטי העם. ובלשונו⁵: "באנציקלופדיא תלמודית ערך 'חטאת' כותב בפשיטות, שאף בזמן הזה כל אחד ואחד צריך לכתוב חיובי חטאת שלו. – ולא ראינו זה כלל וגם אבותינו לא סיפרו לנו".

הרבי מוסיף ומוכיח מכך שכל הפוסקים – הרמב"ם, הטור והשולחן ערוך – אינם מביאים סיפור זה של רבי ישמעאל להלכה, סימן שאין זה חיוב על כל אחד ואחד. גם בהנהגתם של גדולי ישראל בכל הדורות איננו מוצאים שיספרו על עצמם ש'כתבו על פינקסם' חטא מסויים לזכרון כדי שבבניין בית המקדש יביאו עליו קרבן חטאת.

¹ לרבי אליהו בן ר' שמואל מלובלין. סימן כ"ט דף לג, ב.

² לקו"ש ח"ח עמ' 416 הערה 50.

³ שבת יב, ב.

⁴ פ, א. וראה ירושלמי פ"ק דפאה.

⁵ מסכת יומא 'עמוד התשובה' עא, א.

ומוסיף הרבי: "זאת ועוד: אחד מגדולי הפוסקים, שכן מצטט עניין זה בפסקיו, הוא ה'מגן אברהם'⁷, והוא מביא זאת בלשון 'זהירה' מאוד: 'איתא בשבת דף י"ב באחד שעבר עבירה שחייב עלי' חטאת וכתב בפניקס לכשייבנה בית המקדש אביאנה', הוא אינו מזכיר שמי שנהג כך ה' תנא שיש ללכת בעקבותיו; ה'מגן אברהם' עצמו לא מתייחס לסיפור זה כהלכה מעשית שיש לנהוג כמותה; הוא רק מספר שהי' 'אחד שעבר עבירה' שנהג כך. מתוכן דבריו עולה שאין זו הלכה למעשה, אלא רק ביטוי לחומרת העניין - וכנראה כדי לחזק את החשיבות שבכפרה הנהוגה בזמן הזה באמצעות תעניות וצדקה כדברי הרמ"א שם".

גם בשו"ת 'לב חיים' (להגאון ר' חיים פאלאג')⁸ תמה על המצריכים לערוך רשימה היום, והוכיח ממה שלא הביאו הפוסקים דין זה שאין זה חיוב על כל אחד, וביאר, כי אמנם בפועל יצטרכו להביא קרבן כשייבנה בית המקדש (ומה שכתוב "כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת" הרי זה רק כאילו, ומספיק בהחלט לזמן הגלות, אבל אין זה פוטר מחטאת כאשר תהי' אפשרות לכך), אך כשיבוא מלך המשיח "הוא יהי' מורה חטאים בדרך לכל אחד כפי מה שהוא צריך, אם הוא חייב קרבן או שאר תיקונים וכיוצא" (ומה שהיו כאלו שבכל זאת כתבו זאת בפנקסם הי' רק 'לפנים משורת הדין').

אמנם הרבי מביא צד נוסף לפטור מן הקרבן את העוברים היום, כי מכיון שהיום מציאות הקרבן ובית המקדש היא מציאות רחוקה ביותר, הרי שאי זכירת הקרבן אינה בגדר שגגה אלא בגדר אונס, ועל אונס אין מביאים קרבן. ואפילו בספק אם צריך להביא קרבן הרי שזוהי 'ספק חולין בעזרה' ואין להביא קרבן מספק. ומה שרבי ישמעאל שרשם בפנקסו - ייתכן שהוא הרגיש ממש את ענין הגאולה ובית המקדש ולכן לא הי' כאן אונס אלא 'שוגג' (כפי שיבואר בהרחבה בהמשך) וגם ייתכן כי בזמנו הי' לבני ישראל רשיון מהגויים לבנות את בית המקדש.

ג

מי יתחייב בקרבן על חטאים בזמן הזה

מקודם הובאו הדעות השונות בעניין חיוב קרבן למי שחטא בזמן הזה, והאם יש צורך לכתוב את החטאות בפנקס. בשל"ה ובשו"ת יד אליהו נאמר שצריך להביא קרבן וכן צריך לכתוב זאת בפנקס בזמן הזה. דעת הגר"ח פאלאג'י שאין צורך לכתוב על פנקס, אך יצטרכו להביא קרבן (ומלך המשיח יהי' מורה חטאים בדרך לכל אחד כפי מה שהוא צריך").

⁶ שיחת ו' תשרי תשמ"א. וראה יחידות ו' חשוון תשנ"ב עם הגר"מ אליהו סי"ד.

⁷ סי' שלד סקל"ג.

⁸ או"ח סי' כ"ט ול. וראה שו"ת התשב"ץ ח"ג סימן נ"ח.

לדעתו של הרבי מליובאוויטש מלך המשיח, לא רק שאין צורך בעריכת רשימה, אלא שגם כשייבנה בית-המקדש בפועל - לא תחול שום חובה של הבאת קרבנות על חטאים מהעבר.

ובלשון הרבי מלך המשיח: "האדם צריך להיות חדור בכך שבית המקדש יכול להיבנות בחייו, שכאשר הוא שומע זאת, ויש לו אמונה חזקה ש'אחכה לו בכל יום שיבוא' - אז יש לו ידיעה והתראה בנוגע למזיד, ומזה מובן גם בנוגע לשוגג - אז מתחייב הוא להביא חטאת שמנה.

אבל כאשר הוא שומע אמנם כי 'אחכה לו בכל יום שיבוא', אבל אין זה פועל עליו שיהי' מודע לחומרת הדבר, שאכן הנה הנה הולכים להביא קרבן חטאת - מכיוון שהדבר אינו נקלט אצלו, הוא אינו חדור בכך בצורה וודאית ומוחלטת - אז אינו חייב בקרבן. הדבר דומה למזיד שלא היתה לו התראה, וגם בשוגג חסר העניין.

היו כאלו שאכן היו בדרגה כזו ש'ראו' את ביאת המשיח באופן ודאי, וכמו שמסופר על הרה"ק הרמ"מ מהורודוק שהי' פותח את החלון ו'רואה', מריח את האוויר, אם משיח הגיע כבר; וכך הי' אצל רבי ישמעאל, שאצלו נתפס בניין המקדש בהכרה בתוקף גדול ביותר, והדבר חייב אותו שכאשר הוא ייבנה עליו להביא חטאת שמנה.

כאשר אדם שומע זאת ומאמין בדבר באמונה, אבל הדבר אינו 'תופס' את כלי העשיי' שלו, היינו ידי, רגליו ופיו שבהם הוא נכשל בעבירה, שהם יחושו את ההתראה - אז אין הדבר מחייב אותו בחטאת; וכל הדין הזה אינו קיים".

להשלמת הדיון חשוב לציין, כי אלו המצדדים לחייב הבאת קרבן, מחייבים רק את מי שזכה ונבנה בית המקדש בימיו. זאת מכיון שקרבן חטאת שמתו בעלי' אינה יכולה לכפר עוד, אולם הגר"ח פאלאג'י מביא⁹ שלפי האריז"ל גם מי שקם לתחיי' יצטרך להביא חטאת על עבירות שעשה לפני פטירתו.

חשוב לציין כי כל הדיון הוא רק לגבי קרבן חטאת וכדומה שאי אפשר להביא מספק כי יש כאן חשש הבאת חולין לעזרה, אך קרבנות שבאים גם על ספק ובנדבה נביא לעתיד לבוא, אם כי בזמן הגלות נעשתה כבר שלמות הכפרה האפשרית¹⁰.

⁹ שו"ת 'לב חיים' סימן ל"א.

¹⁰ יחידות ו' חשוון תשנ"ב עם הגר"מ אליהו סי"ד. וראה תניא אגרת התשובה פרק ג. ר"ן על שבת יב, ב.

קידוש על יין מתוק

הרב אביאל שי' פריינד

אברך בכולל

שאלה: האם מותר לקדש בערב שבת ויום טוב על יין מתוק ?

תמצית התשובה: מותר לקדש בשבת ויום טוב על יין מתוק. ומצוה מן המובחר לבחור את היין המשובח ביותר, כדי לקדש עליו.

*

מתוק מחמת עצמו (היינו שפירותיו נתמתקו מאד) - פסול לקדוש, משום שענביו נפחתו ביותר. ג - יין שנתנו בו דבר הממתיק (קונגיטון בלשון הירושלמי והפוסקים), שיש המכשירים אותו בקידוש ויש הפוסלים אותו לקידוש.

והנה דעת השולחן ערוך שמותר לקדש על יין מתוק ואפילו מחמת עצמו וזה לשונו (סימן ע"ב, סעיף ג') "מקדשין על יין שבפי החבית אף על פי שיש בו קמחין כו' ועל יין מתוק כו'". עכ"ל. וכן נראה שגם הרמ"א מסכים לדברי השולחן ערוך כיון שהוא לא חלק עליו בזה. ובשולחן ערוך הרב פסק כדעת שולחן ערוך, וזה לשונו (שם סעיף ה') "ומקדשין על יין שבשולי החבית אף על פי שיש בו שמרים, ועל יין שחור, ועל יין מתוק כו'". עכ"ל.

מכך שהשולחן ערוך לא חילק בין סוגי היין המתוק (מתוק מחמת עצמו או מחמת דבר אחר), אלא פסק בלשון קצרה שיין מתוק מותר לקידוש, משמע שאין הבדל וכל סוגי היין המתוק מאיזו סיבה שתהיה מותר לקדש עליו.

הביאור הלכה תמה על פסק השולחן ערוך, שהרי בדין המתוק מחמת עצמו, זהו דינא דגמרא וכן פסק הרמב"ם - דאין לקדש עליו, ואם כן מאי טעמא התיר השולחן ערוך לקדש עליו?

הביאור הלכה כתב ליישב את שאלתו על השולחן ערוך וזה לשונו: "וקצת יש לומר דלא מפסלינן (שאנו לא פוסלים אותו) לענין קידוש אלא דבר שנעשה בו שינוי אחר שנוצר לגריעותא (לגרוע יותר), בדוגמת יין שריחו רע. כאשר נוצר היה טוב וראוי לקידוש, אלא שאח"כ העלה ריח רע על ידי הכלי. או יין שנפסל מחמת שהיה גלוי כל הלילה, וכן כל כיוצא בזה. מה שאין כן הכא שהיין מעיקר בריאתו הוא מתוק, לא נפסל בזה לקידוש, למרות שאינו כשר לניסוך על גבי המזבח (שנמאס, כמו שאמרנו לעיל). ראיתי בחזון עובדי' (שבת ח"ב - יין הכשר לקדש עליו הערה י) שחידד והוסיף בזה יותר: שיין מבושל שלנו על ידי הבישול משתבח טעמו ולכן אין כל גריעותא בזה שבישלו אותו. וע"ש באריכות דבריו.

ביאור הדברים: הגמרא במסכת בבא בתרא (צ"ז.) אומרת: "אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב, אין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח כו'". הינו, שהיין לקידוש בשבת ויום טוב צריך שיהיה יין שכשר לנסך אותו על גבי המזבח (כאשר היו מקריבים קורבנות בבית המקדש, הביאו עמם יין לנסכו על גבי המזבח).

הגמרא במסכת מנחות (פ"ז.) אומרת: "אין מביאין (יין לנסכים) לא מתוק ולא מבושל ולא מעושן ואם הביא - פסול". מסקנת הגמרא שם (כפי שביאר בביאור הלכה סי' ערב ד"ה 'יין מתוק'), יין הנקרא "הליסטיון" (שהוא ענבים שהתבשלו בשמש יותר מדי זמן ומחמת כן היין נהיה מתוק, רש"י) כשר בדיעבד לנסך בו. אבל יין שהוא מתוק מחמת עצמו, אסור לנסך בו אפילו בדיעבד, ולפי זה גם לקידוש (שבת ויום טוב) - יין הליסטיון מותר לקדש עליו, ואילו יין מתוק אסור.

הרמב"ם בספרו משנה תורה פסק: (זמנים, שבת פכ"ט, הלכה י"ד) "אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח, לפיכך אם נתערב בו דבש או שאור אפילו כטיפת החרדל בחבית גדולה אין מקדשין עליו, כך אנו מורין בכל המערב" [בהלכות איסורי מזבח (פ"ו, ה"ט) כתב ז"ל "ואלו הן היינות הפסולין לגבי המזבח, המתוק והמעושן והמבושל באש כו'"].

נראה מדברי הגמרא ומפסק הרמב"ם שאסור לקדש על יין שהוא מתוק מחמת עצמו (כנ"ל), וכל שכן אם נתנו בו דבש וכדומה כדי למתקו.

הטור הזכיר את יין הלסטיון להיתר, יין הקונדיטון הביא את דעת התוספות ואביו הרא"ש להתירו לקידוש (בכל-שכן מדיו ד' כוסות), ואת דעת הרמב"ם הפוסלו לקידוש, ונראה שפסק כדעת אביו הרא"ש. הביאור הלכה, כתב שמכלל הדברים נראה שהטור פסל את היין הנקרא יין מתוק (מחמת עצמו).

[מבין הדברים נראה שיש ג' דרגות ביין מתוק לקידוש. א - יין הלסטיון שנתמתק מחמת חמה - מותר לקידוש לכו"ע. ב - יין

בעניין השעה הראויה והבריאה לארוחת הבוקר

הרב יפתח יעקב הכהן שי' לוזיה¹¹

משפיע בישיבת המת"ט ושליח ב'משמר הירדן'

והנה בוא וראה יישובו של גדול הרופאים וחנית להקת הנשרים אשר כנפיו פרושות אשורשי רפואות ועד אפסי ההלכות הלא הוא מורנו הרמב"ם דיצק יסוד איתן במובא לעיל ואילפנו כך (הלכות דעות, פ"ד, ה"ב): "לא יאכל אדם עד שילך קודם אכילה עד שיתחיל גופו לחום או יעשה מלאכתו או יתגעע בגע אחר כללו של דבר יענה גופו ויגע כל יום בבקר עד שיתחיל גופו לחום וישקוט מעט עד שתתישב נפשו ואוכל ואם רחץ בחמין אחר שיגע הרי זה טוב ואחר כך שוהה מעט ואוכל." ע"כ הדרתו. וא"כ נמצאנו למדים, כי אין ה'רפואה' שבפת שחרית תלויה ברגע שבו הנצה החמה, אלא בהליך עמל הגוף והחממה. אצל המון העם – היגיעה מתבטאת במלאכה ומרוצה, ואילו אצל צורכי דרבנן – אין יגיעה גדולה, עצומה ומלהטת כעמלה של תורה. לפיכך, אותן שעות בהן יושב הת"ח ושוקד על דלתי תלמודו בבוקרו של יום, הן ה'הכנה והחימום' הנדרשים לגופו. ודוק בלשון הגמרא – שהרי לא כתוב שם שת"ח "מבטל" פת שחרית, אלא שזהו זמנו לכתחילה – בשעה שישית, לאחר שרוותה הנפש מטל של תחייה ונתייגע הגוף במלחמתה של תורה, אזי נפתח 'השער הגופני' לקבל המזון בטהרה, חוסן ובריאות. והנה כי כן הופכת הפת להיות 'רפואה' (ולא הופכה חלילה) – כלי שרת לנשמה ולא משא מכביד על מערכת העיכול, הקיבה ונספחיהם.

מסקנה מהנ"ל – להשתדל לדחות

בזמן ו/או באיכות העמל והחמימות בטרם פת שחרית

ולכאורה להסיק מהנ"ל – שמי שזכה לסדר יומו כרצון חכמים, יתפלל שחרית בזמנה ויקבע עיתים לתורה בראשית היום (ומה טוב, רצוי ונחוץ – בתורת החסידות), ואל יבהל אם השעה נוקפת, כי 'פת שחרית' שלו ממתנה לו ב(סביבות)שעה השישית – מעוטרת בעמל הלימוד ומעולפת ספירי מדע אלוקה. ויזהר, כפי שהזהיר רבנו, דלא להכביד סעודתו, אלא תהא פתו קלה ונקייה, למען יוכל לשוב אל כור מחצבתו – התורה הקדושה – בנפש חפצה ובגוף בריא.

קישור כל הנ"ל לענייני דיומא שהזמן גרמא

והנה לאור צו רבינו הזקן והרבי – 'לחיות עם הזמן', נקדים מה שכתב בעל הסיום במשנה תורתו, הלכות תמורה (פ"ד, ה"ג) וז"ל: "אף על פי שכל חוקי התורה גזירות הם כמו שביארנו בסוף מעילה ראוי להתבונן בהן וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם." וכ"ש כאן – שלא בחוקים עסקינן, כי אם בדברי טעם ודעת אלא שיש לנו לקשר ולחזק כ"ז עם חכמת ומסקנות רפואת דורנו וכדלהלן.

מעלת וחשיבות פת שחרית בראשית היום

הנה מקדמת דנא כבר עוררנו רבותינו בשלהי 'בבא מציעא' (ק"ז:) אודות סגולת 'פת שחרית', שהיא המגן והמחסה מפני שמונים ושלושה חלאים, וכל הזריז בה הרי זה משובח וזו לשון הגמרא שם (בהשמטת הפירוט השולי [בשם המושאל כפשוט] לנידו"ד מקוצר היריעה): "מחלה ששמונים ושלושה חלאים תלויין במרה וכולן פת שחרית במלח וקיתון של מים מבטלתן ת"ר י"ג דברים נאמרו בפת שחרית.. א"ל רבה לרבא בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי שיתין רהיטי רהוט ולא מטו לגברא דמצפרא כרך ואמרו רבנן השכם ואכול בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצינה".

משמע מהגמרא בשבת

שתלמידי חכמים עורכים אותה רק לעת חצות

אולם, בבואנו בתודה בשערי מסכת שבת (י'), נתוודענו להנהגת תלמידי חכמים שכתר תורה בראשם ואזור בריאותם במותנם, שאין טועמים טעם סעודה אלא בשעה שישית כדברי הגמרא שם: "ששית מאכל ת"ח".

ואמנם עולה הקושיא וגם ניצבה – וכי תלמידי חכמים המוזכרים במסכת שבת כנ"ל הינם בני ברית אך אינם בני בריאות?! איה היא בריאותם ואיה תקנת גופם כמפורט התם? והלא אדרבה, כדשנינו: "אם אין קמח (אפוי כדבעי בנידו"ד) – אין תורה" (אבות, פ"ג, מ"ז!)

ודוחק לומר שת"ח נוהגים במנהג שונה או משום מה ניטשת מחלוקת בין הדעות, שהרי כבר יצאה הוראה ונפסקה הלכה להדיא בזה, וכפסק ה'טור' (אור"ח, סקנ"ה) וזו לשונו (בהשמטות קלות בהתאם לצורך כנ"ל): "ומ"מ קודם שילך לבית המדרש יכול לאכול פת שחרית אם הוא רגיל בו... וטוב שירגיל בו, כדאמרינן פ"ג מיני חלאים תלויין במרה וכולם פת במלח וקיתון של מים שחרית מבטלתן, ומצוה להנהיג עצמו במדה טובה והנהגה טובה לשמור בריאותו, כדי שיהא בריא וחזק לעבודת הבורא יתעלה." עכ"ל.

וכן ארח שולחנו מרן 'המחבר' (או"ח, סי' קנ"ה, ס"ב): "קודם שילך לבית המדרש יכול לאכול פת שחרית אם הוא רגיל בו, וטוב שירגיל בו." ע"כ.

ובאורחותיו פסעו גם ה'מגן אברהם' (שם, ס"ק א') וה'ערוך השולחן' (שם, ס"ה), ע"ש דפח"ח, וא"כ עדיין צריך כיצד כל הנ"ל יהלום פניני הגמ' בב"מ עם המתנת ת"ח המומלצת במס' שבת.

לשיטת הרמב"ם פת שחרית לאו דווקא תלויה בשחר

¹¹ לזכות ורפ"ש של זודתי היקרה מרת אסתר בת פריחה שתחי'.

וכביאורו החרף של כ"ק אדמו"ר מלה"מ (ואף בשיחות הדרן על הרמב"ם כבימינו אנו ממש) בשיחת ש"פ (השבוע) משפטים (ליקוט"ש, חט"ז, שיחה א', עמ' 242 במתורגם) גבי השתדלות הכי אדוקה וכוונה הכי עליונה להבין דברי תורה ורצון ה' לאשורם בשכל הכי אנושי וטבעי.

ובפרט בהנחה ששותים בבוקר דבר מה כקפה/תה וכד' ואף טועמים מיני מזונות כהוראת הרבי ומנהג חסידים (למי שזקוק לכך [רבים וטובים וזיל גמור גמור דברי הרבי בזה ופוק חזי מאי עמא דבר]).

ואחר כל הדברים והאמת האלה יש להמתיק ולשזור כהנ"ל בהמלצתם הגורפת של חכמי ומומחי הרפואה בימינו - לאחר את ארוחת הבוקר ופעולות העיכול ככל האפשר ויועיל לנוהגים כך ככו"כ מישורים.

תם, מסוכם ולא נשלם שבח ליוצר אדם בריא אולם

ואבקש לסיים בתמצית העניין ותועלתו: כל המסוגל לכך ללא השלכות שליליות ו/או קיצוניות בעבודת ה' וקו הבריאות (שהם למעשה היינו הך - כדברי הרמב"ם בהלכות דעות, פ"ד, ה"א:

"והיות הגוף בריא ושלם מדרכי ה' הוא, אותם הרבי מצטט פעמים אין ספור) יש לו לעכב את פת השחרית לזמן מאוחר ככל האפשר, ועכ"פ לא יאוחר משעה שישיית כמסקנת הגמ' בשבת שם ("מכאן ואילך כזורק אבן לחמת") ואולי י"ל שגם בזה עשוי להיות שינוי בטבעים ואין לקבוע מסמרות גם בהיזק האמור העשוי לבוא עקב איחור עד לאחר שעה שישיית ודו"ק וד"ל.

ויהי רצון שלרגל סיום וחיזוק ה"יד החזקה" להרמב"ם, נזכה לקיים "דע את אלוך אביך ועבדהו" בכל דרכינו, וגם אכילתנו ושתיתנו יעלו לרצון לפני אדון כל, כקורבן המוקטר על המזבח, מתוך בריאות גוף ונהורא מעליא, עדי קיום ייעוד הגאולה המהמם בחיתום העז של ה"יד החזקה" אותה זכינו לסיים לא מכבר: "ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים." בקרוב ממש אמנן ואמנן!

ליקוט כמה דינים הצריכים עיון למעשה בפועל - סדר ברכות הנהנין פרק א

הרב ישראל שם טוב הכהן שי' כהן
אברך בכולל

והנה יש שטעו לומר שכיוון שבסידור לא מביא אדה"ז נוסח זה משמע שלפועל אין לאומרו, אך כבר נודע שיטת אד"ש בזה¹⁸ שיש לומר נוסח זה.

ודנו בזה האם כוונת אדה"ז שרק בפירות יש הבדל בין הארץ לחו"ל אך ביין ומיני דגן ברכתם שווה¹⁹. אך ידוע מענה אד"ש בזה²⁰ שדוחה ראיית שיטה זו וכותב שיש לנהוג כמנהג המקובל. ועפ"ז הסכימו כמה מרבני אנ"ש²¹ שבשותה יין מארץ ישראל יחתום "ועל פרי גפנה".

אך עדיין יש לדון מה ראוי לנהוג בנוגע למיני דגן האם יחתום "על המחיה"²² או "על הארץ ועל מחיתה"²³.

ג. בדין חתימת מעין ג' כשאכל מזונות ופירות מז' מינים כותב אדה"ז²⁴ "אם אכל פירות מז' המינים ומיני מזונות ושתה יין, יכלול הכל בברכה אחת. . וחותם "ונודה לך על הארץ ועל המחיה ועל פרי הגפן ועל הפירות, ברוך אתה ה'", על הארץ ועל

א. בדין ברכת הארץ¹²

כותב אדה"ז¹³: "ירא שמים לא יאכל. . אלא בתוך הסעודה וכשאוכל שלא בתוך הסעודה יברך שהכל".

יש לדון:

א. האם "כשאוכל שלא בתוך הסעודה" הוא גם מהנהגת הירא שמים - כשלא יכול לאכול בסעודה¹⁴, או ש"ירא שמים" אוכל דווקא בסעודה בכל ענין.

ב. כשאוכלו שלא בתוך הסעודה האם עדיף שיברך שהכל¹⁵, או שעדיף שיברך קודם על דברים אחרים מזונות אדמה ושהכל¹⁶.

ב. בדין חתימת מעין ג' על הגודל בארץ ישראל

כותב אדה"ז¹⁷: "בברכה מעין שלוש של פירות מז' המינים חותמין בחוץ לארץ "על הארץ ועל הפירות" ובארץ ישראל "על הארץ ועל פירותיה".

¹² כשלא נתמערך בבישול.

¹³ סדר ברכות הנהנין פ"א ס' י-יא.

¹⁴ כך משמע מ'באור סדר ברכות הנהנין' (גרין) פ"א ס"א הע' 3.

¹⁵ ראה מ"ש בזה בסדור אדמו"ר הזקן עם הערות וצינונים במילואים (עמ' תשכד) וראה הנסמן ב"שו"ע אדה"ז מבואר - סדר ברכות הנהנין' (ישי"ג חח"ל צפת) פרק א' הערה 19 עיי"ש באורך.

¹⁶ ראה שם באורך הערות 17-18 מקורי השיטות בזה וטעמיהם.

¹⁷ שם ס"ב.

¹⁸ ראה סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 329, התוועדויות תשמ"ב ח"ב שיחת ט"ו בשבט סכ"ט שם מביא אד"ש הלכה זו בפשטות כענין למעשה.

וכמפורש שלילת טענה זו כמענה אד"ש (הובא ב'שערי הלכה ומנהג' ח"א ע' ר"ג).

¹⁹ כן הסיק בבדה"ש ס' ה.

²⁰ הובא ב'שערי הלכה ומנהג' שם.

²¹ ראה בסב"ה (גרין) ע' 33 ועוד.

²² ראה המובא והנסמן ב"שו"ע אדה"ז המבואר הנ"ל הע' 22.

²³ בסב"ה שם.

²⁴ שם ס"ג.

ד. בדין מי שאכל תמרים ויין ובירך ברכה אחרונה 'על המזבח'

בלוח ברה"נ²⁷ כותב אדה"ז: "תמרים ויין יש אומרים שנפטרים בברכת על המזבח בדיעבד" ובסדר בהר"נ השמיט דין זה. ויש לדון האם למעשה בפועל הדין שיצא (כדין המובא בלוח ברה"נ)²⁸ או שמכך שאדה"ז השמיט דין זה בסדר ברה"נ משמע שחזר בו וצריך לחזור ולברך ברכתם הרגילה²⁹.

המחיה ועל פרי הגפן והפירות". וכן הוא בהיום יום יח אדר א' בנוגע לאוכל יין ופירות. ויש לדון האם הוא דווקא ביין ופירות²⁵ או שגם האוכל מזונות ופירות יברך כן²⁶.

טיפול בילדים קטנים, במקום שיש ספרי קודש

הרב יצחק משה שי' קרלנשטיין
אברך בכולל

שאלה: האם אפשר להחליף טיטול או לשים סיר גמילה בסלון, כשיש שם ספרי קודש ותפילין.

תשובה: יש להזהר שלא לגלות את ערוות הקטן במקום שישנם ספרי קודש. אבל אם הספרים מונחים במקום המוגדר כרשות בפני עצמם, או מכוסים - מותר.

ותפלה ודברי תורה, או יוציאם מהחדר שמתפלל או לומד בו אפילו הם נקיים בתוכם ועל גבם, שכיון שהם מיוחדים לפנות עליהם הרי הם כבית הכסא שאפילו אין בו צוה צריך להרחיק ממנו ד' אמות ולפניו כמלא עינו מן התורה".

מדברים אלו נמצאנו למדים: א – אין לגלות את הגוף אפילו של קטן בפני תפילין, וספרי קודש לעניין זה דינם כתפילין, ודין הצוה כדין ערוה³⁵. ב – אפילו בפני דבר מצוה, יש להזהר שלא לגלות ערוות הקטנים משום 'ביזוי מצוה'. ג – סיר לילה אפילו כשהוא נקי, דינו כדין בית הכסא שלא אומרים כנגדו דבר שבקדושה (ויועיל לכסותם כדי שיכולו לומר כנגדם דבר שבקדושה. ואכן יש לעורר על כך, בפרט בבית שמצוי בו ילד בתהליך גמילה ופעמים רבות ה'סיר' נמצא בסלון וכדומה. יש לכסות את הסיר (גם כשהוא נקי), לפני שאומרים דבר שבקדושה).

אמנם מצינו צד להקל בזה בפרט בחדרי הסלון שבזמננו על פי מה שכתב אדמו"ר הזקן בדין חלוקת רשות למקום המצאות הספרים (בפסקי הסידור שם): "שאם יש צוה בבית אסור להניח הספרים מגולים, אלא אם כן מונחים על השולחן, או דם שגבוה י' טפחים מן הקרקע אבל בפחות מ' טפחים, צריך לכסותם". "ובסימן שט"ו ס"ג ואילך, ביאר שעל ידי מחיצה י' טפחים נעשה חלוקת רשות אפילו לספרים הנמצאים מעל גובה עשרה טפחים.

הרחבת הביאור: כתב אדה"ז בשו"ע³⁰ "בית שיש בו תפילין, אסור לשמש בו מטתו עד שיוציאן, או שיעשה לפניהם מחיצה גבוה י' טפחים, אף על פי שהן מגולין, או שיכסו ב' כיסויין כלי בתוך כלי". ובמשנ"ב³¹ הוסיף לבאר בדין זה "תפילין והוא הדין חומשים או סידורי תפילות או שאר ספרים בין בכתיבה או בדפוס הכל יש בהם קדושה, ובעיני כלי בתוך כלי. וכריכת הספר אינה נחשבת לכסוי דהיא מגוף הספר, ובעיני עוד שני כיסויים. וכן כתב בט"ז: כל המיקל בקדושת הספרים הנדפסים, עתיד לתן את הדין, דדפוס הוא כמו כתיבה. אך בשו"ת חוות יאיר מיקל כשאין לו במה לכסות".

עוד כתב אדמו"ר הזקן³² "נהגו לכסות הקטנים שלא יהיו ערומים בפני הנרות משום ביזוי מצוה".

יתירה מזו חידש אדה"ז בדין גילוי ערוות קטן³³ "אסור לעמוד ערום בפני כתבי הקודש (ולכן צריך ליזהר לכסות הקטנים שלא יהיו ערומים בפני הספרים)".

ובדין הצוה כתב בפסקי הסידור (הל' תפילין): "והוא הדין אם צוה בבית לענין תפילה ותפילין, וכן הדין לענין שאר ספרים שאם יש צוה בבית, אסור להניח הספרים מגולים".

ובדין הכלי המיוחד לעשיית צרכים של ילדים קטנים (סיר לילה), כתב אדה"ז³⁴ "בני אדם שיש להם ספסל נקוב שנפנים עליו וכן באותם בתים שיש בתוכם כסאות קטנים נקובים לצורך הילדים קטנים שבבית, צריך ליזהר שיהיו מכוסים בשעת קריאת שמע

³⁰ (סי' מ' ס"ג)

³¹ (סימן מ סק"ד)

³² (סימן ער"ה ס"ג):

³³ (סימן מה ס"ג)

³⁴ (סימן פג ס"ה)

³⁵ הנ"ל מסידור אדה"ז וכן כ' המשנ"ב על פי דרך החיים.

²⁵ כן הסיק בסדר ברה"נ' (הרב אלשווילי). שו"ע אדה"ז המבואר שם, וראה הנסמן שם הע' 29.

²⁶ כן משמע מסדר ברה"נ המבואר (פרוס) ע' 35.

²⁷ פ"א ס"ז.

²⁸ כן הסיק בסדר ברה"נ המבואר שם ע' 41-42 ובהערות 12,13 ומביא גם מבאר היטב ס"י רח סכ"ג.

²⁹ ראה באור סדר ברה"נ (גרין) ע' 41 הע' 5.

דבריו אלו מלמדים, שכאשר הספרים נמצאים במקום המוגדר מבחינה הלכתית כרשות בפני עצמה, אין חשש של ביזיון ספרי הקודש, ויהיה מותר להחליף לקטן בפניהם כשהם נמצאים במקום המוגדר כרשות בפני עצמה (ומדברי אדה"ז והפוסקים נראה, שנמצד הדין באופן זה אין צורך אפילו לכסות את

הספרים, מכל מקום כתבו הפוסקים - להזהר ולכסות את הספרים, או שעכ"פ האמא תחצוץ בגופה בין התינוק לספרים, מסום כבודם). כמו כן, יש להזהר לנהוג כבוד כנגד אותם ספרי קודש המסתובבים בחדר ואינם נמצאים ברשות בפני עצמה³⁶.

צביעת השיעור לאיש

הרב ישראל בנימין שי' ישורון
אברך בכולל

שאלה: האם מותר לאדם לתלוש או לצבוע שערות לבנות מתוך שחורות בשביל שיראה יותר צעיר (כגון לצורך שידוך)? תשובה: גם במקום צער אסור לאיש (גבר), לתלוש שערות שחורות מתוך לבנות, או לצבוע שערותיו מלבן לשחור בין בידי ובין באמצעות תרופה וכדומה.

וכן פסק רבינו הזקן בשו"ע (סימן ש"מ ס"א) "ומלקט לבנות מתוך שחורות שלא יהא נראה זקן אפילו באחת - חייב³⁷". ודבר זה אפילו בחול אסור, משום לא ילבש גבר שמלת אשה, שתרגומו לא יתתקן גבר בתקוני אתתא".

נחלקו הפוסקים האם איסור צביעת השערות מלבן לשחור שיראה צעיר יותר, הוא איסור דאורייתא או דרבנן³⁸: בבאה"ג ובדרכי תשובה (סקט"ו, וי"ז) הביאו תמצית מחלוקתם, דעת

הרחבת הביאור: פסק השו"ע (יו"ד סימן קפ"ב, ס"ו): "אסור ללקט אפילו שער אחד לבן מתוך השחורות, משום לא ילבש גבר, וכן אסור לאיש לצבוע (שערות לבנות שיהיו) שחורות, אפילו שיערה אחת". וביארו הנו"כ: צביעת השיערות הלבנות היא דרך הנשים שכן אשה מקפידה להיראות צעירה, ולכן צובעת שיער לבן לשחור, לכן אסרה התורה על הגבר לתקן ולנאות עצמו בדבר זה, מדין "לא ילבש".

או האם יחליפו עם הגב לספרים שאז הם כמחיצה בפני הערוה, ואם אפשר לכסותם בבגד או מפה עדיף.

יש להוסיף ולציין שההיתר הוא בעיקר בשעת הדחק כגון שהבית קטן או בנסיעה לנופש אך לכתחילה נכון הדבר להחליף ולהעמיד הסיר בחדר הילדים ושלא יהיו שם ספרים או תפילין מגולים אך אם הספרים מונחים בארון סגור אין לחוש כלל. בנוגע לחשש מקדושת המזוזה, הואיל והיא מונחת בדרך כלל בשני כיסויים ניגון ובית המזוזה לא חששו מכך. ולכן לא חוששים שבית הכסא פתוח ורואים משם את המזוזה.

³⁷ בהלכות אלו קאי אדמו"ר הזקן בענין חיוב מלאכת גוזז בשבת, וכשמלקט שערות לבנות מתוך שחורות, יש לזה גדר של מלאכה אפילו בשערה אחת, מצד גדר האיסור של 'לא ילבש'.

³⁸ השאלה שנידונה בין הפוסקים באותה עת היתה: (דרכ"ת סימן קפ"ב סק"ז) "עובדא הי' ברב א' במדינותינו לפני כמה שנים שנתלבן חצי זקנו ופאה אחת וחצי הראש וחצי השני של הראש ופאה הב' וחצי זקן הב' נשארו שחור והי' לבוז בעיני רבים ובושה גדולה על שהכל היו מסתכלין בו ושאל לכל גדולי הדור אם יש לו היתר לצבוע השערות הלבנות לשחור" השו"ת בעל השואל ומשיב התיר לו כיוון שלשיטתו כל האיסור בזה הוא רק דרבנן. ובשו"ת מהר"י אשכנזי הביא את דבריו של השו"מ ודחה דבריו בשתי ידיים והעלה גבריו שבעל כרחך זה איסור דאורייתא של לא ילבש ולמעשה אמר "ע"כ אסור לצבוע השערות הלבנות לשחורות אלא שיש לו היתר לצבוע השערות השחורות ללבן ויהי' מלא זקנה עד שיבה וזקנה ובה ינצל מכל בושה וכלימה" והבית יוסף בסימן קפ"ב סעיף ו' ד"ה "וכן כתב" מצד להתיר לכתחילה לצבוע שיער שחור ללבן למרות שזה יותר "הדר" (מלשון הדור פנים) אצל גברים מאחר וזה לא דרך הנשים ולא שייך בזה הדין של "לא ילבש" ובסיום דבריו "ומשמע לי דאפילו לכתחילה שרי ללבן שערותיו כיוון דלית ביה משום תיקוני אשה" עיי"ש באריכות.

³⁶ ויש להוסיף ולהעיר ממה שראיתי שכתבו פוסקים נוספים (שלא עמדו בשיטת רבינו הגדול):

בשו"ת מחזה אליהו צידד טפי להקל לשיטתו נכון הדבר להחליף בחדר אחר אך אם החדר לא חדר שמיוחד לספרים חידוש הוא שצריך להוציא כל ספר הנדפס או כל דף של ברכת המזון, אך הוסיף שבכל זאת "רצוי שאמו של התינוק תעמוד בשעת ההחלפה בין התינוק לספרי הקודש".

בענין הגיל שממנו רצוי להרחיק מצואת התינוק זהו ממתי שהתינוק יכול לאכול כזית דגן כתבו האחרונים שזה מגיל 2/3 חודשים אך לשיטת המג"א נכון לחוש גם לצואת תינוק בן יומו.

בענין ערוות הקטן בפני הספרים

הפסקי תשובות כתב שאולי יש לחלק בין דין נרות שב"ק שיש להחמיר בהם טפי מספרים, הואיל והנרות עשויים להאיר ולכן ערוותם נראית. ובקובץ יגדיל תורה (ל"ה), כתב הרב צינער, שצ"ע בדברי אדה"ז מס' ה ס"ג, ועיי"ש.

וכן בשו"ת מחזה אליהו מחלק שבהחלפת הטיטול זהו רק לרגע אחד באופן ארעי ולא דמי לדין ערוה בפני נש"ק. אך לשיטת הספרדים המחמירים בנוגע לק"ש בפני ערוות הקטן, לכאורה יש להחמיר יותר בענין זה.

עולה מדבריהם: • אם לא נעשה באופן קבע מותר, כמו הליכה עם תפילין במבואות המטונפים. • ספרים שלנו שבדפוס אין דינם כתפילין וגם כן כריכת הספר הרי היא כיסוי כדעות החולקים על המשנ"ב. • בענין ישיבה על הסיר, הערוה לא נראית והכלי הוא מפלסטיק דינו כמתכת שאין דינו כגרף של רעי שהוא מחרס. • אם הספרים נמצאים בארון והארון גבוה ורחב, הרי הוא חולק רשות לעצמו (בשו"ת שבט הלוי נראה שלא מחלק בין דלת זכוכית או עץ) • אם יש משהו חוצץ בפני הספרים הרי הוא ככיסוי הספרים ולכן יועיל אם האב

שו"ת מהר"י אשכנזי (חיו"ד סי' י"ט) הדברי חיים (חיו"ד סי' ס"ב), המהר"ם שיק חיו"ד סי' קעב-ג) סבירא להו: דאיסור זה הוה לתא דאורייתא, דלא ילבש גבר וכו', וחלילה להקל באיסור דאורייתא.

דעת הגאון בעל שואל ומשיב (קמא חלק א' סי' ר"י) הוא: דכל האיסור בזה הוא רק דרבנן, ובדרבנן שומעין (בכהאי גוונא) להקל.

באגרות קודש (חלק ו', י"ג מנ"א תשי"ב) במענה לשאלת "אחד שהלבינו שערוותיו, והוא רווק וזה מקשה עליו להשיג שידוך, ונפשו בבקשתו להתיר לו לצבוע השערות: משיב כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח בהקדמת ביאור גדר האיסור של צביעת השערות מדין "לא ילבש".

ומבאר שבגדר איסור 'לא ילבש' ישנם שלושה עניינים: א: לבושי אנשים לנשים ולהיפך, שעל כך ציוותה התורה "לא ילבש גבר שמלת אשה". ואלו אינם משתנים, אפילו אם השתנה מנהג האנשים והנשים באי אלו מקומות (בדוגמת ענייני הצניעות שאינם משתנים)³⁹. ב: דברים שגדרם הוא מצד התייפות הנשים, ולכן מוגדרים בתורה כ"שמלת אשה" היינו, טבע הנשים להתייפות. ג. דברים התלויים במנהג. היינו דברים המשתנים לפי מנהג האנשים באותו המקום ובאותו הזמן.

בנוגע לגדר השני "דברים שגדרם הוא מצד התייפות הנשים", כותב "קרוב יותר לומר שמכיון שזה לא מדין תורה, הרי זה תלוי

במנהג העולם באותו מקום". מאחר ומנהג בני המדינות במקומות רבים שנשים צובעות שערן גם משחור ללבן, וכן הדברים צובעים שערותיהם מלבן לשחור להראות צעירים יותר. נכון אמנם, שהם בני אומות העולם ואינם יהודים, "סברא לומר, שנפרץ הגדר" ולכן "נעשה זה ללבוש גבר", ויהיה מותר כי אינו בכלל 'יפוי הנשים' שנאסר.

אלא שלמעשה, מוסיף ומבאר, מאחר והפוסקים בשו"תים הנ"ל סברו שצביעת השערות אינה בכלל הגדר הב' "דברים שגדרם הוא מצד התייפות הנשים", אלא גדרו הוא כגדר הא', שהוא איסור דאורייתא שאינו משתנה מחמת המנהג, לכן מסיק לאסור.

ובמכתב נוסף בעניין זה (אג"ק חלק ח, מכ' מח' שבט תשי"ד) חיזק שאכן סובר כך למעשה. במכתב זה דן בעניין לקיחת ויטמינים וכשומה שיגרמו לצביעת השיער מלבן לשחור, ובגוף דבריו במכתב שולל את הסברא שאין זו פעולה ישירה וגרמא, אלא נחשב למעשה ממש, והוא בכלל האיסור של תיקוני נשים, שאסרה תורה. ומסיק שאסור להשתמש בסממני רפואה אלו לצורך צביעת השער מלבן לשחור (או לצהוב - בלונדיני).

מכל זה נמצאנו למדים: גם במקום צער אסור לאיש (גבר), לתלוש שערות שחורות מתוך לבנות, או לצבוע שערותיו מלבן לשחור בין בידיו ובין באמצעות תרופה וכדומה.

רבותינו נשיאנו והרמב"ם

התניא והשולחן ערוך המביאו את המו"נ בכמה וכמה מקומות, ולא עוד אלא שהצמח צדק הי' לו שיעור מיוחד במורה נבוכים עם בן זקוניו וממלא מקומו החביב עליו כנפשו, והי' מבארו - את המו"נ - עפ"י יסודות תורת החסידות והקבלה⁴¹.

הרמב"ם היה בעל 'מקובל גדול'

הסבא - אדמו"ר מהר"ש - באחד משיעורי הלימוד שלמד עם אבי במורה נבוכים, אמר, שיש לו בקבלה רבי מרבי עד מורנו הבעל שם טוב נ"ע שהרמב"ם היה מקובל גדול, ומה שהרמב"ם

בעמדנו בימי סיום מחזור המ"ה והתחלת מחזור המ"ו - בלימוד הרמב"ם, נעסוק בפעם זו בקשר המיוחד של רבותינו נשיאנו עם הרמב"ם.

ידוע לכל אחד בדורנו - דור השביעי - את חיבת הרבי מלך המשיח לרמב"ם, לכל לראש בתקנת לימוד הרמב"ם וכמובן בביאוריו הרבים על ספרו ובפרט בהלכות מלכים ומלך המשיח, אך לא הרבה יודעים אשר רבותינו נשיאנו כולם היו מפורסמים בזה, כדלקמן⁴⁰:

כותב כ"ק אדמו"ר מלך המשיח באחד ממכתביו: "שמעתי כמה פעמים מכ"ק מו"ח אדמו"ר כי חיבה יתרה נודעת לרמב"ם ולספריו, בתוכם המורה נבוכים, מנשיאי חב"ד. החל מבעל

³⁹ ומביא במכתב דוגמא לדבר כמה שנאמר בגמרא (סוף מסכת תמיד), בעניין "מלכותא דנשי" שאלכסנדר מוקדון הגיע למדינה של נשים שכל המדינה היא רק נשים. ורצה להילחם בהם, אמרו לו הנשים: אם תהרוג אותנו תהי' לבזו שיאמרו "נשים הרג" (שמראה על חולשתו) ואם אנחנו נצליח ונהרוג אותך, תהי' לבזו שיאמרו: מלך חלש הוא הי' שהרי נשים הרגו אותו. עיי"ש באריכות הסיפור וחילופי הדברים שהיו שם, ומביא

⁴⁰ [ראה בכל זה 'כרם חב"ד' גיליון 2]

⁴¹ אגרות קודש חיו"ט ע' רנ"ט.

נוהר מאד שלא לגלות זאת אפילו ברמז כמו רש"י ז"ל, הרי זה מפני שאז היה זמן מסוכן לגלות עניני קבלה אפילו ברמז⁴².

השגת הידיעה באלוקות מתוך ביטול

שמעתי בשם מוריני - אדמו"ר ז"ל - שזה הי' ההפרש בין הרמב"ם ובין להבדיל אריסטו, ששניהם עסקו בהפלוסופיא, אך הרמב"ם כל מה שהשיג יותר עי"ז בחקירת אלקות נעשה שפל בעיניו יותר כמ"ש הוא נרתע כו' ואריסטו מה שהשיג יותר נעשה יש ודבר בעיניו יותר שהרי הוא משיג כו' ⁴³.

*

מעשה מאדמו"ר הזקן

בעיר מצ'אניק גר אחד מחסידי אדמו"ר הזקן חשוך בנים, ובכל עת שבא לרבינו ביקש והתחנן לזכות בזרעא של קיימא אך אדמו"ר הזקן דחהו בכל פעם.

פעם אחת עמד וביקש מאוד עד שאמר לו אדמו"ר הזקן שיסע למחותנו רבי לוי יצחק מברדיטשוב ויבקש ממנו ברכה. ויהי היום ויקרא לו רבי לוי יצחק ויאמר לו: היות כי מחותני שלח אותך אלי, תן לי היום סך חמש מאות רובל כסף ותקבל ברכתי לחזור"ק. כאשר שמע את הסכום הנקוב נבהל וניסה להתמקח אבל ר' לוי יצחק פסק ולא ויתר אפילו על פרוטה אחת. כל אותו היום התלבט מה לעשות וכאשר התחיל להחשיך החליט ללוות מכל

מכריו עד שיאסוף את הסכום הגדול הזה, העיקר שיפקד בן זכר. כאשר חזר לרבי לוי יצחק וסיפר לו החלטתו השתומם לשמוע שאיחר את המועד וכעת אינו מסכים לקבל שום כסף ולא עזרו תחנוניו.

חזר החסיד לאדמו"ר הזקן ושפך לפניו את ליבו. ענה לו אדמו"ר הזקן: מדוע היית שוטה? היה לך לתת את הסכום הנדרש באותו יום. תדע שיש עליך חטא גדול בשמיים משום שפעם אחת ביזית תלמיד חכם גדול והעונש על זה מלמעלה לילך מן העולם עירי ללא ילדים, ורק הרמב"ם פוסק שאפשר להקל בזה לפדות נפשו בככר זהב, ועל כן ביקש ממך סך חמש מאות רובל כסף שהוא חשבון ככר זהב, ובדיוק ביום זה היה כ' טבת יום ההילולא של הרמב"ם ובאותו יום פוסקים כמוהו בכל העולמות, ועל כן היה באפשרותו באותו היום לעשות עמך טובה לקבל הכסף מידיך ואתה החמצת את ההזדמנות.

שאל החסיד את אדמו"ר הזקן: ומדוע לא רציתם אתם לעזור לי באופן זה?

ענה לו אדמו"ר הזקן: אני תלמידו של אותו תלמיד חכם שביזית - הרב ישכר בער מליובאוויטש - ואין ברשותי למחול על כבוד רבי.

ומסיימים בטוב, שנוכה ל"אותו הזמן" שבו חותם הרמב"ם את ספרו ש"מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים"

כצפיחית בדבש

הת' מנחם מענדל שי' רוננברג

צפת עיה"ק

אגרותיו של הרבי, מלאות בשפע, תוכן, חיות, הוראה והדרכה בכל עניין ונושא. במדור זה נדלה פנינים מאגרות אלו, לפי נושאים שונים, מהם ניתן לקבל תענוג ומתיקות מיוחדת בחי היומיום היהודיים.

עשיית תשובה בעניין שמירת השבת

תתקן למפרע ותועיל לפרנסה

במענה על מכתבו בו כותב איזה פרטים מדברי ימי חייו, ומסיים בהתאוננות על אשר קשה לו להסתדר בענין של פרנסה ותמה על זה. אף שהסיבה מובנת גם במכתבו, כיון שבשנים שעברו קבע ענין פרנסתו באופן היפך שמירת שבת קדש, וכבר מבואר בספרים הקדושים שעל ידי זה (עבודה אסורה בשבת קדש) לא רק שאין מוסיפין בפרנסה אלא אדרבה מזיקים את הפרנסה.

אבל כיון שהשם יתברך ויתעלה אמר שתשובה מועלת ויכולה לתקן גם את העבר, הנה יחליט בעצמו בתוקף הכי גדול לקיים מצות תורתנו תורת חיים, ולהשתדל למצוא מקום לפרנסה ולהסתדר בכלל באופן המותר וכשר על פי שולחן ערוך, ואז יש תקוה רבה וגדולה שבמשך הזמן יסתדר.

אף שבתחלתו יהי' אפשר קישורים בדבר, וכבר נאמר והי' ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד⁴⁴.

*

⁴³ אור התורה נ"ך ע' א'רמט

⁴⁴ אגרות קודש חלק י"ב, אגרת ד' רז

⁴² שיחת אחרון של פסח ת"ש

שמירת השבת של כל אחד

נוגעת לכלל ישראל ולגאולתנו השלימה

ואם האמור בתקפו המלא בכל התקופות, על אחת כמה וכמה בימינו אלה אשר כל בני ישראל בכל מקום שהם זקוקים לתוספת ברכה מהשי"ת שומר ישראל, שהרי סגולה מיוחדת למצות שבת, וכפירוש חכמינו ז"ל "שבת - שמשבית מזיקין מן העולם". ואף שנאמר זה בנוגע ליום השבת הכללי בביאת משיח צדקנו, אבל מובן מזה ג"כ שמעין ודוגמא לזה הוא בכל שבת ושבת.

*

ומכאן תשובה ג"כ לאותם הטועים, או עכ"פ מטעים אחרים, לומר אשר שמירת שבת הוא אך ורק ענין פרטי של כל אחד ואחת ואין להתערב להשתדל ולהתעסק בזה וכולי, וכידוע הדוגמא בנוגע לכל ענין של תורה ומצות, שמעשה בלתי רצוי של איש ואשה היהודים, אף כי בחייהם הפרטיים, הרי זה בדוגמת אנשים רבים השטים בספינה המטולטלת בים של מים זדונים והים הולך וגועש, שכל הנזקב חור בתאו ובדלת-אמות שלו בהספינה, מסכן (הוא) את הרבים, והנמשל מובן.

*

ויהי רצון אשר בקרוב ממש נראה ונזכה בסגנון חכמינו ז"ל, אשר ישמרו ישראל שבת כהלכתה ומיד הם נגאלים⁴⁵.

*

במקום שיש חשש חילול שבת

האם נכון לעשות טקס בר מצוה או בת מצוה

בשבת או ביום שישי?

המנהג דבת מצוה אשר בשנים האחרונות חדר גם כן לחוגי היראים לדבר ה', עד שכמעט נעשה לדבר שאי אפשר לבטלו, אלא השאלה היא באיזה אופן טוב יותר לסדר זה, ומזכיר שנוהגים לעשות זה ביום ששי בערב, וכנראה כוונתו בליל ש"ק.

ואי יישר חילי - הנה במדינה זו - הייתי מבטל קביעות זו מעיקרא, והרי מצטערים על עריכת בר מצוה בשבת מפני קריאת התורה, וכידוע המכשולים הנגררים על-ידי-זה ועד להנהגה בריש גלי היפך דשמירת שבת קדש, ולזה מכנים כניסת בן ישראל לגיל דעול מצות ועול תורה.

וכפי ההשערה בדרך הטבע יש חשש גדול שבקביעות איזו חגיגה שתהי' בליל ש"ק או ביום הש"ק, הרי אפילו את"ל שבמקרים מסוימים לא יוגרם על ידי זה חילול שבת ח"ו אין ערובה בזה, אלא בזמן ההווה ובמקום זה. משא"כ אפילו במקום זה, בעתיד הקרוב ועאכ"כ במקומות אחרים, שספק גדול בדבר, וק"ל וד"ל. וכבר דברתי עם כמה מהרבנים בהנוגע למנהג בתי כנסיות, שלהם שעליהם להשתדל ככל הדרוש לערוך חגיגות הבר מצוה לא ביום השבת כי אם בימות החול ומטעם האמור.

זהירות נוספת בענייני שירת הבנות בבת מצוה

אף כי בטח למותר הערה הבאה, בכל-זאת ליתר שאת הנני מעלה גם את זה על הכתב, מפני המכשולים אשר נגרמו בכמה מקומות בטכס הבת מצוה, דבאיזה מקומן המהדרין בטכס הבת מצוה נותנים בשיר קולם, ובעוונותינו הרבים בהשתתפות נשים ובעיקר הבת מצוה והחבירות שלה, והרי בזה אין שייך פשרה שהרי הדין מפורש בשו"ע לאיסור מוחלט⁴⁶.

הבהרה כללית

המערכת מביאה את הדברים בלשונם של הכותבים, בעריכה קלה, אם נמצאו שגיאות, עם הכותבים והקוראים הסליחה נודה להערות הקוראים הנכבדים

⁴⁶ אג"ק חלק יז עמ' רלז

⁴⁵ אגרות קודש חלק כו עמ' קכג

לע"נ
שליח הרבי מלך המשיח
ראש הישיבה
הגה"ח הרב יוסף יצחק
בן הרב רפאל
ע"ה
ווילשאנסקי